

УДК 373.2

Крутий К. Л.

РОЗВИТОК ЛІНГВОКРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКА: ОГЛЯД СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ

***Анотація.** У статті подано короткий аналіз підходів до визначення феномена «лінгвокреативність» і можливостей розвитку лінгвокреативних здібностей у дітей дошкільного віку. Лінгвістична креативність є сукупністю знань про мову і нетривіальним підходом носія мови до їх використання, а також проявом лінгвокреативного мислення при породженні мовленнєвого висловлювання. Ґрунтом лінгвокреативних здібностей в дошкільному віці є взаємозв'язок її компонентів, а саме: мовне відчуття; зв'язне виразне мовлення, граматична правильність мовлення, багатий лексикон; наявність оригінальної фантазії, схильність до вигадок, як незамінна умова під час вигадування казок, історій, їх програвання. Подано визначення терміну «лінгвістична казка», наведено приклади віршованих творів, що виявилися найбільш продуктивними для активізації лінгвокреативної діяльності дітей.*

***Ключові слова:** діти дошкільного віку, лінгвокреативність, лінгвістичні здібності, лінгвокреативна діяльність, лінгвістичні казки.*

Крутий К. Л.

РАЗВИТИЕ ЛИНГВОКРЕАТИВНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ДОШКОЛЬНИКА: ОБЗОР СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ

***Аннотация.** В статье дан краткий анализ подходов к определению феномена «лингвокреативность» и возможностей развития лингвокреативных способностей у детей дошкольного возраста. Лингвистическая креативность является совокупностью знаний о языке и нетривиальным подходом носителя языка к его использованию, а также проявлением лингвокреативного мышления при порождении речевого высказывания. Основой лингвокреативных способностей в дошкольном возрасте является взаимосвязь ее компонентов, а именно: языкового чувства; связанная выразительная речь, грамматическая правильность речи, богатый лексикон; наличие оригинальной фантазии, склонность к выдумкам, как незаменимое условие при сочинения сказок, историй, их проигрывании. Дано определение термина «лингвистическая сказка», приведены примеры стихотворных произведений, которые оказались наиболее продуктивными для активизации лингвокреативной деятельности детей.*

***Ключевые слова:** дети дошкольного возраста, лингвокреативность, лингвистические способности, лингвокреативная деятельность, лингвистические сказки.*

Krutiy K. L.

DEVELOPMENT OF CREATIVE LANGUAGE ABILITIES OF A PRESCHOOL CHILD: A REVIEW OF CURRENT APPROACHES

***Summary.** A brief analysis of the approaches to the definition of the phenomenon of linguistic creativity and its development in preschool children is offered. Linguistic creativity is implemented at every level of linguistic identity of a child through certain communication strategies. Linguistic creativity is a body of knowledge about the language or a non-trivial approach of native speaker to its use of it. Linguistic creativity is also manifested in verbal expression. The article discusses the necessity for development programs of linguistic creativity due to unique qualities of preschoolers in language use, namely creating neologisms, writing (dictation), creating own fairy tales, anecdotes, and the like. The basis of linguistic creativity at the preschool age is the relationship of its components, namely the sense of language; fluent expressive speech, grammatically correct speech, rich vocabulary; presence of fantasy; tendency to be imaginative as irreplaceable con-*

dition when composing or playing out tales. The definition of the term «linguistic tale» is given, the examples of poetry works that have been useful for the revitalization of the linguistic creativity in children are offered.

Key words: *preschool children, linguistic creativity, linguistic abilities, linguistic tale.*

Постановка проблеми. Феномен креативності, його парадоксальність та актуальність в контексті концептуальних засад розвитку лінгвокреативності в дошкільників, не дає можливості пройти повз одного з дискусійних питань – розмежування креативності і творчості. Множинність і різноманітність тлумачень креативності виявляє необхідність окреслити риси цього феномена.

Аналіз літератури. Креативність є складним комплексним утворенням, що характеризується багатоаспектністю, ґрунтується на безлічі різних концепцій, теорій, емпіричних знань. Погодимося з визначенням Д. В. Реут і будемо під креативністю розуміти здатність створювати нове, тобто «вперше мислиме або створюване суб'єктом, раніше невідоме йому» [1, с. 92]. У такому тлумаченні поняття «креативне» і «творче» синонімічні. На думку О. Є. Щербакової і К. В. Левічевої, парадоксальність сучасного становища креативності полягає в тому, що, з одного боку, креативність, як і будь-яка творчість, заснована на творчому інсайті. Але, з іншого боку, дуальність термінів «креативність – творчість» окреслена межами: творчість за заданими параметрами, відповідно з конкретними цілями. Останнє руйнує ідею творчого. Отже, виникає ефект псевдокреативності: створюються нові форми, оболонки, а зміст залишається колишнім, а потім і зовсім виявляється незначущим [2].

Останнім часом феномен «креативність» описується за допомогою чотирьох аспектів, визначених В. Стейном. Американські дослідники, які працюють в цьому напрямку, називають цей підхід, об'єднуючий чотири чинника, «4 Р»: creative product (творчий продукт), creative process (творчий процес), creative person (творча особистість), creative press (творче середовище). Х. Гарднер [3] називає сім типів креативності, виходячи з відповідних типів інтелекту, із-поміж яких є і лінгвістичний інтелект. На підставі цієї класифікації є сенс говорити про лінгвістичну креативність.

Мета статті – здійснити аналіз наукових публікацій щодо розвитку лінгвокреативних здібностей у дітей дошкільного віку, визначити складові цих здібностей і запропонувати шляхи освітньої діяльності щодо розвитку лінгвокреативності в дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Лінгвістичну креативність досліджували А. В. Галкіна, О. М. Гвоздев, Т. О. Грідіна, Г. Р. Добрава, К. Ф. Седов, Т. В. Тюленева, Г. Л. Халюшова, В. К. Хар-

ченко, С. Н. Цейтлін та ін. [4–12]. Так, у монографії «Лінгвістика креатива» (2009) висвітлюється проблема виокремлення науки про мовну творчість [13].

Дослідниками обговорювалася необхідність дослідження креативної мовленнєвої діяльності як особливого процесу і можливість отримання результатів, продуктів цієї діяльності. Зокрема, зазначалося, що лінгвістика креативу, що виявляє природу креативності, вимагає не стільки аналізу «продуктів» творчості, скільки виявлення прихованих від спостереження характеристик самого творчого процесу і визначення основних параметрів прояву творчих здібностей [14, с. 6].

Лінгвістична креативність реалізується на кожному рівні мовної особистості завдяки певним комунікативним стратегіям. На першому рівні, вербально-семантичному (за Ю. М. Карауловим), лінгвістична креативність є готовністю використовувати мовні засоби для спілкування. На другому, тезаурусному, рівні лінгвістична креативність проявляється в готовності вибирати стилістичні прийоми, дефініції, афоризми, прислів'я відповідно світогляду особистості. Третій, мотиваційний, рівень демонструє прагматичну функцію лінгвістичної креативності. Це виражається в здатності мовця усвідомлено варіювати мовленнєве висловлювання відповідно поставленого комунікативного завдання [15; 16].

О. В. Галкіна виокремила чотири критерії, що характеризують лінгвістичну креативність: оригінальність (нестандартне оформлення висловлювання), відповідність (відхід від мовних норм не повинен заважати розумінню), прийнятність (необхідність відповідати вимогам соціокультурного контексту і очікуванням учасників комунікації) і результативність (рішення лінгвістичного завдання) [4].

На думку Т. В. Тюленєвої, лінгвістична креативність – це комплекс здібностей до створення об'єктивно і суб'єктивно нових ідеальних продуктів за допомогою засобів рідної та/або іноземної мови, продукуванню усних і письмових висловлювань на основі дивергентного мислення [9]. Цей комплекс характеризується такими здібностями: легкістю (швидкістю) продукування ідей і їх втіленням в мовній формі, гнучкістю (варіативністю) вербального мислення, нестандартністю вербального мислення, перенесення знань, умінь для конструювання нових висловлювань, до встановлення асоціативних зв'язків між лексичними одиницями тощо.

У широкому значенні під лінгвістичною креативністю будемо розуміти здатність носія мови маніпулювати знаннями про мову для створення нових слів, модифікації вже існуючих слів і виразів з метою розширення їх семантики, залучення уваги, створення комічного ефекту тощо. Робочим визначенням може бути таке: лінгвістична креативність є сукупністю знань про мову і нетривіальним підходом носія мови до їх використання, а також проявом лінгвокреативного мислення при породженні мовленнєвого висловлювання.

Проблема лінгвокреативної мовної особистості привертає до себе все більше уваги в останні роки. Особливо цікава ця проблема щодо мовної особистості, яка лише виформовується, тобто дитини, для якої творча активність в осягненні мови – нагальна необхідність.

Актуальність і необхідність створення програми розвитку лінгвокреативних здібностей визначається унікальними можливостями дошкільників у мовній (мовленнєвій) творчості, зокрема у галузі створення оказіоналізмів, написання (диктування – розповіді) власних казок, небилиць тощо. Оказіональне слово (за О. Г. Баталовим) є похідна незузальна лексична одиниця, відсутня в мовній традиції, побудована по словотворчих моделях різної продуктивності, а також за унікальними моделями авторського словотворення [17].

Лінгвокреативна здібність як одна з різновидів здібностей, має важливе значення для мовного, мовленнєвого і когнітивного розвитку особистості дитини. Імовірність її прояву в дошкільному віці достатньо значна і вимагає уважного вивчення і особливого підходу. Учені відзначають, що ближче до п'ятого року життя в дітей спостерігається інтерес до словесної творчості (придумування казок, віршів, небилиць). Ще раніше (до 2–3 років) – інтерес до озвученого слова, що отримало назву феномена «словотворчості» (за К. І. Чуковським). Але, якщо цей феномен зникає до 6–7 років завдяки розширенню дитячого кругозору, соціальному досвіду дитини, коли потреба «слово творити» відпадає за непотрібністю, то сформованість мовлення, підкріплена інтересом до літературних і народних творів, дає можливість дитині, підключивши бурхливу фантазію, спробувати скласти свій «твір», схожий на казку, розповідь або вірш.

Аналіз науково-педагогічної та методичної літератури з проблеми розвитку лінгвокреативних здібностей свідчить про те, що вони не виникають самі по собі. Проте в педагогічній науці та практиці питання розвитку лінгвокреативних здібностей у дошкільників мало вивчені, а саме: не уточнено поняття самої здібності, її сутність і

структура щодо дошкільного віку; невирішеним залишається прийнятний вік розкриття цієї здібності, хоча змістовому боку цього питання вже приділяється увага. Характер і структура лінгвокреативної здібності іноді позбавлені чіткості, логічності, системності. Але в цілому ці недоліки можна легко усунути за умов безпосередньої організованої роботи педагога і дітей [18]. З іншого боку, на сьогодні не уточнено науково-методичне обґрунтування шляхів розвитку цієї здібності в дітей дошкільного віку.

На нашу думку, *грунтом лінгвокреативних здібностей в дошкільному віці є взаємозв'язок її компонентів*, а саме: «мовного чуття» (Д. Б. Богоявленський) або «дару слова» (К. Д. Ушинський) – вміння дитини відчувати особливості мови; зв'язного виразного мовлення, граматичної правильності мовлення, багатого лексикону; наявності оригінальної фантазії, схильності до вигадок як незамінної умови під час вигадування казок, історій, їх програванні. Зауважимо, що яскраво ці компоненти одночасно можуть і не проявлятися, їх наявність може зводитися до 2-3 компонентів, з одного боку, а з іншого, можуть бути й винятки.

В умовах спеціального навчання, спрямованого на розвиток лінгвокреативних здібностей, діти здатні їх проявляти і демонструвати. Лінгвокреативність дитячого мислення відзначається багатьма дослідниками (Т. О. Грідіна, Г. Р. Доброва та ін.). Динамічний характер мови дуже яскраво виявляє себе в дитячому мовленні і є однією із відмінних ознак в освоєнні дитиною рідної мови.

Отже, мовлення дитини як нестійка динамічна структура має ознаки лінгвокреативності, пов'язаної з емоційним сприйняттям світу та експресивної складової. На думку Г. Р. Добрової, схильність до лінгвокреативної діяльності властива всім без винятку дітям з нормальним мовним розвитком, оскільки саме завдяки їй дошкільник не повинен набувати всі мовні знаки шляхом запам'ятовування; лінгвокреативна діяльність дозволяє дитині частину мовних знаків привласнювати «активним» шляхом, у процесі конструювання власної мовної системи; лінгвокреативність властива дітям не в рівній мірі: є діти найбільш схильні до цього виду діяльності, менш схильні, ще менш схильні та ін.; схильність обумовлено не стільки «власне індивідуальними» причинами, скільки «груповою приналежністю» дитини – типологічним, гендерним або соціокультурним чинником, або їх поєднанням [7].

Мовна гра також може бути проявом лінгвістичної креативності, а її форма розуміється як використання комплексу мовних засобів, навми-

сне спотворення норм мови з метою досягнення певного ефекту: комічного, експресивного, ефекту несподіванки тощо. У дитячому мовленні мова проявляє себе «вільно», не будучи «скутою» нормативними обмеженнями. Л. Вітгенштейн, даючи характеристику мовній грі як мовленнєвим діям мовців у полі мовних можливостей («правил»), порівнював механізми мовної гри з тим, як діти засвоюють мову [19]. Зауважимо, що одним із показників лінгвістичної креативності є здатність дитини до навмисної мовної гри, що, з одного боку, відображає потребу дитини в апробації вже засвоєних мовних правил, здатність маніпулювати ними на власний розсуд, з іншого боку, – прагнення до свободи мовного вираження, пов'язане з підвищеною увагою до експресії ігрового «перевертня», заснованого на парадоксі.

Ігровий початок у мовленні дитини є природним явищем, як і будь-який інший вид ігрової діяльності, і використання дитиною усвідомлених ігрових ходів, що знімають мовні обмеження, дають дитині задоволення від самої можливості оперувати формою і значенням знаку, роблять дитяче мовлення самодостатнім щодо мовлення дорослих. Особливістю лінгвокреативної діяльності дитини є те, що спонтанне і навмисне порушення стереотипу як сутнісної властивості мовної гри є настільки тісно пов'язаними, що впізнати усвідомленість або неусвідомленість ігрової інтенції часто буває неможливо [7]. Найяскравіше лінгвокреативна природа мовного парадоксу дитячого мовлення виявляється в процесах словотворення.

Метою роботи з дітьми дошкільного віку за експериментальною програмою «Щедрик» (автор – проф. К. Л. Крутій) є надання інтелектуального задоволення від лінгвокреативної діяльності та насолоди від процесу та результатів своєї діяльності [20]. Найбільш ефективними прийомами щодо розвитку лінгвокреативних здібностей можна визначити такі: «підштовхування» (іноді – підказування) необхідної граматичної форми, порівняння, антиципація (передбачення) під час читання казки, оповідки або будь-якого тексту, аналіз проблемних мовленнєвих ситуацій, насичених різноманітними граматичними категоріями, сприяння різним видам словотворення, використання аналогій тощо.

Доведено, що для продуктивної організації роботи з дітьми оптимально використовувати весь час перебування в дошкільному навчальному закладі. Упродовж дня можна пропонувати дітям різноманітні мовленнєві завдання, що сприяють активізації лінгвокреативної діяльності. Прикладом завдань лінгвокреативного типу є діалог, полілог, моделювання, дитячі словесні

інновації (словотворчість), евристичні ситуації (подорож, вернісаж, виставка, аукціон, змагання, вистава, панорама тощо). Привертання уваги дітей до матерії слова, до можливих граматичних форм слова, а також до авторських знахідок (*капустоня, капустуся* тощо) дає можливість активізувати дітей низького і нижче від середнього рівня сформованості активного мовлення. Дітей достатнього і високого рівнів надихають на лінгвокреативність вірші, що пропонуються у повсякденному житті.

Далі наведено вірші, що виявилися найбільш продуктивними для активізації лінгвокреативної діяльності дітей.

В капустини – іменини

Завтра іменини в тітки *капустини*.

Прийде дід-дідище, старий *капустище*.

Прийде з ним бабуся, стара *капустуся*.

Прийдуть два синочки, малі *капусточки*.

Прийдуть і три доні, малі *капустоні*.

Прийде *капустон*, дін-дон-дон!

Прийде вся родина, – каже *капустина*.

(А. Камінчук)

У ластівки – *ластовенятко*, в шовковиці –
(*шовковенятко*),

В гаю у стежки – (*стеженятко*), у хмари в
небі – (*хмаренятко*),

В зорі над садом – (*зоренятко*), вже народи-
лися. Лиш зажурилися

Старезна скеля над урвищем та дуба зсохле
стовбурище.

(М. Вінграновський)

Жабці скучно в жабурині, *жабці* крила б
журавлині,

Журавлем би скрізь літала, *жабенят* розве-
селяла.

Журавель летів до бусла, *жабка* в жабурин-
ня вгрузла.

(Г. Храпач)

Снігорід

Нудно Бабі сніговій

У дворі стоять самій.

Просить, просить *морквоноса*,

Просить цілий день хлоп'ят

Наліпити бабенят.

Щоб стояв цілий ряд

Морквоносих бабенят!

А під вечір став на лід

Морквоносий Снігодід!

Снігобаба, Снігодід,

Снігодіти – Снігорід!

(В. Бондаренко)

За програмою «Щедрик» педагогам також пропонується використовувати можливості лінгвістичної казки. Під *лінгвістичною казкою* розуміємо складений текст, зміст якого спрямовано на практичне (дотеоретичне) ознайомлення дітей дошкільного віку з лінгвістичними термінами, на розвиток «мовного чуття» в доступній для дітей формі. Зміст лінгвістичних казок завжди має достатню кількість лексичних або граматичних одиниць, залежно від дидактичної мети. Доречно використовувати лінгвістичні ігри з казковим сюжетом, у яких герої є наскрізними. Так, для підвищення мотивації до виконання завдань за казковим сюжетом нами було використано окрім Щедрика наскрізних персонажів, які достатньо відомі дітям завдяки дитячим ігровим журналам «Пізнайко» та «Вулик»: борсучок Пізнайко та всі його друзі – білочка Проня, хом'ячок Ласунчик, Стара Ворона, Бджілка Жужка, Крокодил Крокі, Жабка Жанка та інші.

Незвичні ситуації лінгвістичної казки, що мають підвищене лінгвокреативне навантаження, повинні допомогти дитині зорієнтуватися, вжити необхідну форму. Лінгвістична казка як прийом, може використовуватись на різних етапах занять, у багатьох варіантах у повсякденному житті а саме: читання або розповідання лінгвістичної казки дорослим; ілюстрування казки окремими малюнками або сценками, які заздалегідь підготовлені дорослим за участю дітей (зорове та емоційне сприймання сприяє запам'ятовуванню та більш легкому «впізнанню» пропонуваніх слів); інсценування казки. Отже, вирішення зазначеної проблеми потребує не тільки розробки нових методів навчання, а й дослідження тих психічних утворень, які формуються у дітей в процесі мовного і мовленнєвого розвитку.

Створюючи програму розвитку лінгвокреативних здібностей дітей дошкільного віку «Щедрик», ми виходили з того, що система розвитку лінгвокреативної здібності в умовах дошкільного навчального закладу може розглядатися з таких позицій: 1) як педагогічна діяльність, спрямована на вирішення комплексу завдань у мінливих обставинах освітнього процесу, під час якої педагогом виробляються і втілюються у взаємодії з дітьми оптимальні, органічні для цієї діяльності, традиційні та альтернативні (інші) педагогічні рішення; 2) як умова взаємодії різних компонентів зовнішньої і внутрішньої структури освітнього процесу, що забезпечують їх єдність, цілісність і гнучкість функціонування. Щодо першої позиції, педагогічна діяльність, відрізняючись різним рівнем організації, може і повинна забезпечити ефективність освітньої роботи з вихованцями. Для цього вона повинна вийти на рівень

локального та системного моделювання діяльності та поведінки педагога в ході освітнього процесу, тобто оволодіння стратегіями діагностики та розвитку лінгвокреативної здібності в дошкільника. Щодо другої позиції, розвиток лінгвокреативної здібності має бути розглянуто через призму його взаємозв'язків з компонентами зовнішньої (мовно-мовленнєве середовище (простір), учасники освітнього процесу, їхня взаємодія) і внутрішньої структури.

Висновки. Лінгвокреативність мовної особистості може бути безпосередньо пов'язана з варіативністю мовного онтогенезу. Чинник варіативності мовного онтогенезу має сенс бути врахованим під час аналізу лінгвокреативності мовної особистості, яка не тільки виформовується, але й уже відносно сформована як мовна особистість, тому що багато в чому саме в ході мовного онтогенезу закладаються особливості ідіолекту, граматики, а також інші різноманітні складові мовної особистості майбутнього дорослої людини.

Педагогічними умовами формування лінгвокреативних здібностей є сприятливе мовне і мовленнєве середовище; емоційно-позитивне і культурно-етичне спілкування педагога; активізація педагогом різних творчих проявів в області слова в дітей, удосконалення навичок виразного читання і розповідання за уявою; наявність спеціальної методики роботи і програми з розвитку лінгвокреативних здібностей.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в розробці програми розвитку лінгвокреативної здібності в молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Реут Д. В. Сладкое проклятие креативности / Д. В. Реут // Когнитивный анализ и управление развитием ситуаций (CASC - 2001) : труды 1-й междунар. конф., Москва, 11–12 октября 2001 г. Т. 3. – М. : Институт проблем управления РАН, 2001. – С. 91–123.
2. Щербакова Е. Е. Феномен «лингвистическая креативность» в современной психолого-педагогической науке / Е. Е. Щербакова, Е. В. Левичева // Вестник НГТУ им. Р. Е. Алексеева. Серия «Управление в социальных системах. Коммуникативные технологии». – 2012. – № 4. – С. 93–101.
3. Gardner H. Creating minds / H. Gardner. – NY : Basic Books, 1993.
4. Галкина А. В. Овладение лингвистической креативностью в контексте овладения иностранным языком / А. В. Галкина // Вестник ТГУ. – 2011. – Выпуск 10(102). – С. 158–164.
5. Гвоздев А. Н. От первых слов до первого класса: Дневник научных наблюдений / А. Н. Гвоздев. – Саратов : СГУ, 2011. – 323 с.
6. Гридина Т. А. Онтолингвистика. Язык в зеркале детской речи : учебное пособие / Т. А. Гридина. – М. : Наука : Флинта, 2006. – 152 с.

7. Доброва Г. Р. Креативность языковой личности в аспекте вариативности речевого онтогенеза / Г. Р. Доброва // Лингвистика креатива-2 : коллективная монография / под общей ред. проф. Т. А. Гридиной. – Екатеринбург : ФГБОУ ВПО «Урал. гос. пед. ун-т», 2014. – С. 32–38.
8. Седов К. Ф. Онтопсихоллингвистика / К. Ф. Седов. – М. : Лабиринт, 2008. – 320 с.
9. Тюленева Т. В. Формирование лингвистической креативности студентов неязыковых специальностей : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Т. В. Тюленева. – Волгоград, 2012. – 24 с.
10. Халюшова Г. А. Развитие лингвистической креативности студента университета : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Г. А. Халюшова. – Оренбург, 2005. – 24 с.
11. Харченко В. К. Словарь современного детского языка / В. К. Харченко. – М. : Астрель : АСТ : Транзиткнига, 2005. – 637 с.
12. Цейтлин С. Н. Детская речь: инновации формообразования и словообразования (на материале современного русского языка) : автореф. дис. ... докт. филол. наук / С. Н. Цейтлин. – Л., 1989. – 40 с.
13. Лингвистика креатива : коллективная монография / под ред. Т. А. Гридиной. – Екатеринбург : ГОУ ВПО «Урал. гос. пед. ун-т», 2009. – 368 с.
14. Гридина Т. А. К истокам вербальной креативности / Т. А. Гридина // Лингвистика креатива : коллективная монография / под ред. Т. А. Гридиной. – Екатеринбург, 2009.
15. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : УРСС, 2002. – 261 с.
16. Голев Н. Д. Языковая личность как носитель языковой способности / Н. Д. Голев // Лингвоперсоналогия: типы языковых личностей и личностно-ориентированное обучение : монография. – Барнаул ; Кемерово, 2006. – С. 7–28.
17. Баталов О. Г. Когнитивно-функциональный аспект окказионального словообразования в художественном тексте : дис. ... канд. филол. наук / О. Г. Баталов. – Н. Новгород, 2004. – 245 с.
18. Крутій К. Л. Розвиток почуття мови у дітей засобами штучних текстів (на матеріалі лінгвістичної казки Л. С. Петрушевської) / К. Л. Крутій // Психолінгвістика : зб. наукових праць ДНУВЗ «Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький : ФОП Лукашевич О.М., 2014. – Вип. 15. – С. 215–226.
19. Витгенштейн Л. Логико-философский трактат / Л. Витгенштейн ; [перевод и параллельный философско-семиотический комментарий В. П. Руднева] // Логос. – 1999. – № 1. – С. 99–130.
20. Крутій К. Л. Особливості підготовки магістрантів до розвитку почуття мови у дітей дошкільного віку засобами штучних текстів / К. Л. Крутій // Проблеми діагностики та проектування розвитку обдарованості дошкільників : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Київ, 15–16 травня 2014 р. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2014. – С. 22–31.